

O kocúrikovi

Podal a rozpráva Samuel Ormis z Hrona v Gemerskej stolici. Reč a výrazy ponapravit Pavol Dobšinský na Šumiaci dňa 9. sept. 1859. ^[185]

I bulo jedno mesto, i tam buv jeden gazda; i na tot čas pritrafiu sa mu taky a taky chlopčisko a stau do služby do toho gazdu a služi u do roka za groš. I išla mu gazdina do jurmarku a on jej dau tot groš, aby mu kupila, čo prvšuo zazre okom, a to, čo by sa nejednala. I potom, jak išla do toho jurmarku, prebehnuv ju jeden kocur a vtiek^[186] do chyž. I ona bežala za nim do chyž a spytala sa, za čuo jej ho daju.

„Za groš,“ hvari.

A ona ho kupila za tot groš, a to tak, čuo sa ani nejednala. I prišla domov a hvarela mu:

„No, tu ho maš!“

Len ti tu raz kocur k nemu prehvareu.^[187]

„Hej, gazdo! Tak ty dobre urob, uši remennuo cediuko^[188] a nazbieraj planok!“^[189]

Gazda nazbierau planok a kocur jich ziau^[190] do remennoho cediuka a hybaj ihrajuci vyskakujuci do sveta. I nadišou na neho zajac:

„Kdeže ideš, kocuru?“

„Ja,“ hvari, „idem tam a tam do toho velikoho zamku na hostinu.“

„A či by si ma neziau?“

„A ved' hybaj, koď mi zoženeš piat' a dvacat' zajacov.“

Dobre i nebars. Zajac sa rozbehne po hore a zohnau piat' a dvacat' zajacov. Potom ti vedno šli do kral'ovskoho zamku vo veľkej radosti.

„Pozdravuje tia pan Kocurovsky, posiela ti podarunok.“

„Jaky podarunok?“

„Zajačky.“

Tu zajačky vyrezali, vydusili a kocura za stuou^[191] posadili.

„Mriau, mriau, lepši doma jako tu!“

A tu doma nič, chybaj kolotka. ^[192] Kocur sa pritiahne ku dverom a kral' mu dau dukat. A tu kocur von z dveri z radosti ihrajuci vyskakujuci ku svojmu gazdovi.

„No, gazdo! Tu ho maš dukat za tie planky.“

Zas ti len potom:

„Čuješ, gazdo, daj mi ty ešte tie planky!“

A gazda nakladou pounuo^[193] cediuko planok. A kocur pod' ihrajuci vyskakujuci, a priš' do huory. A tu zajac:

„A kdeže ideš, kocuru?“

„Ja,“ hvari, „idem tam a tam do toho velikoho zamku na hostinu.“

„A či ma vezmeš?“

„Ha, bist'u Bohu, ve tia vezmem, keď mi piadesiat zajacov nashaňáš.“

Dobre i nebars, rozohnau sa po huore zajac a nashaňau hromadu zajacov. A tak išli pres huory a doly, až prišli do kral'ovskoho zamku.

Pozdravuje tia pan Kocurousky, posiela ti podarunok.“

„Jaký podarunok?“

„Ja,“ hvari, „zajačky.“

Tu zajačky vyrezali, vydusili a kocura za stuou posadili.

„Mriau, mriau, lepši doma jako tu!“

A tu doma nič, chybaj kolotka. Tajde ku dverom a kse^[194] už ist' domov.

„No, bist' u Bohu, choď zbohom!“ poveda kral' a da ti mu dukat. A tu kocur von dvermi z radosti ihrajuci vyskakujuci ku svojmu gazdovi.

„No,“ hvari, „tu maš, gazdo, dukat za tie planky!“

Zas ti jedon raz hvari kocur:

„Čuješ, gazdo, daš mi ešte totich planok!“

A gazda ti naraz nazbierau planok a natiskau mu pounuo cediuko. A tu kocurčok ziau si cediuko a tašou ihrajuci, vyskakujuci do huory. I prišou k nemu zajac:

„Kdeže ideš, kocuru?“

„Ha, bodaj ma sto čertov zialo,^[195] na hostinu do kral'ovskoho zamku.“

„A či ma vezmeš?“

„Čo by tia neziau, ak zoženeš sto zajacov.“

A zajac ti zaskokne do huory, donese, dovede sto zajacov. Tak išli i s kocurom do kral'ovskoho zamku na hostinu. Ak vošli do zamku:

„Pozdravuje tia pan Kocurousky, posiela ti podarunok.“

„Jaký podarunok?“

„Ja,“ hvari, „zajačky.“

Tu zajačky vyrezali, vydusili, kocurčoka za stuou posadili.

Hovorom pogorelským: ^[196]

Raz ti se pan gazda opyta kocurika:

„A čož žadaš, kocurik, ze ťe tvoje zajónčky?“

„Ja,“ hvari kocurik, „pozdravuje ťe pan viľkomožny, pan Kocurikousky a prosi ponižeňe a pyta tvoje diévke Krstine^[197] za žene!“

„Ha, bist' u Bogu, d' e nach si je bere!“

Razem biežel veselo kocurik zaigravajónci vyskakujónci do domu.

„Ja,“ gvari, „gazdičku! Uhadni, čo ti ja za tamťe planečky vypytal? Či bys ňeuhadol, že žene? Ja ti vypytal kral'ove Krstine za žene.“

„No, bodej ma čert' vzul, len se gotovit'.“

„Maš tri dukaty. Kup si ty za ňe kepeňe, klobuky a plachte a sebe kup panske šaty! A toťe stare klobuky natrepme na vóz, tak go pójdem do tego zumku pre neveste.“

A hned gazdičko nakupil plachte, klobuky, kepeňe. Sam se pripravil, zaprahnul koňe a hybaj do zumku pre mlade neveste.

Prišli ňedaleko tego zumku a išli cez dajaky most.

„Ha, bist' u hrmeňskym' Bogu, gazdičku! Prevrhnime toťen vóz!“

A oni prevrhli vóz i s plachtami. A tu huk a tu tresk a oni plakat', nariekat':

„Ja, bist' u Bogu, tam su naše šaty, tam su naše dary!“

I pribehol na to se divat' sam kral'.

„Ach, pane, krali, tam naše vojsko dnu sa vyvrótilo do vode z mostu, len plachte, kepeňe, klobuky z nich tu plavaju.“

Pan kral' uveril a diévká kral'óvska plakala.

„Ja,“ gvari o'ec, „darmo tu plačeš, len si je on tu, už sme zas dobre!“

A hned bela svadba a pan Kocurikousky dostal to'è diévké za žene.

Dobre i nebars, mali domóv ist'.

„Ja,“ gvari, „gazdo! Pric^[198] ty len za mnu k t'è ježibabe tam na doliňe do tego pekengo domčeku a povec, že to tvoje.“

A hned kocurik zabiéral do góry,^[199] z góry na luky.

Najde koňara, že pase koničky:

„Ja,“ gvari, „bračku! Čuješ ty, čo ti ja poviém? Keď pójd'e taďeto kral'óvna a se t'è opýta, čije to koňe, gvar jej, že to pana viľkomožnego, pana Kocurikouskego. Dostaňeš dukat.“

Zas priš' ku byčarovi:

„Ja,“ gvari, „byčaru! Či čuješ, čo ti ja to poviém? Keď pójd'e taďeto kral'óvna a keď sa ti opyta, čije to byky, gvar, že pana viľkomožnego, pana Kocurikouskego. Dostaňeš dukat.“

Zas priš' ku kroviarovi:

„Ja,“ gvari, „kroviaru! Či čuješ, čo ti ja oznamim? Taďeto ti pójde kral'óvna, a keď se t'è spyta, čije to krovky,^[200] gvar jéj, že pana viľkomožnego, pana Kocurikouskego. Dostaňeš dukat.“

Potom a zatym pribieg' do domu jedne ježibaby.

„Ja,“ gvari, „ježibabo! Bodej se čert' v t'èbe okotil a čo by sto mladych mal, ak praudu ňepovim. Id'e sem sila vojakóv. Skry se do peci, by t'è nevzuli!“

„Ja,“ gvari ona, „ja se len skryjem, ale to di'e z to'è zlate kolisky, kďež mam poďet'?“

„Ha, bist'u Bogu, vem go se sebu!“

A ona go vzula ze zlate koliske a vojšla do pece s nim.

„Di t'è ja zriadim!“ gvari kocurik. Schytil žup slamy a zapchal to'è peci čelust'e a u čerta zapalil. Tak ti stara ježibaba zgorela a kocurik se uložil do zlate koliske a tak se vygaňal.

I vybral se pan Kocurikousky i s mlade neveste do domu. I prišli ku temu koňarovi.

„Ja,“ gvari kral'óvna, „čije to'è koňe?“

„Pana viľkomožnego, pana Kocurikouskego,“ odgvaril jej koňar a ona mu dala dukat.

Prišla i k byčarovi.

„Ja,“ gvari, „čije to byky?“

„Pána viľkomožnego, pana Kocurikouskego!“ A ona mu dala dukat.

Prišla i ku kroviarovi:

„Ja,“ gvari, „čije to krove?“

„Ha, bist'u Bogu!“ odgvaril kroviar. „Pana viľkomožnego, pana Kocurikouskego.“ A ona mu dala dukat.

I prišli naostatok na mesto a vojšli do domčeku. Kral'ovna tu zazre milego kocurika na zlate koliske.

„Ha, bist'u Bogu, predči len praudu u nas mal: Mrióv, mrióv, lepši doma jako tu! Bo se tu na zlate koliske vygaňa a u nas o zlate koliske ani nepočut'.“

Potom tu beli, tu zostali ti byvat' a kocurikovi ždy dobre belo.

[185] V Gemerskej stolici pod Kráľovou holou v dedinách Šumiac a Telgart obýva žriedla Hrona ľud slovenský k cirkvi zjednotenogréckej sa priznávajúci, vysokou švihlou postavou tela, krojom a hovorom od ostatných gemerských Slovákov značne sa deliaci. Jeho príbuzní čo do reči a kroja sú ešte Rejdovci v Gemerskej a Handelci v hornej Zvolenskej, čo do reči i nábož. vyznania Vernarci vo Spiši. I podávame čiastku tejto povesti rečou ľudu tohoto. Čo do vyslovovania platia i tu pravidlá na str. 185 a 186 týchto povestí nami udané. [V tomto vydaní pozri III. zväzok.] Dlhých samohlások títo Hronci nemajú. Ale zato tým mocnejší prízvuk sa kladie v slovách dvoj- a trojslabičných na predostatnú sylabu, v slovách štvorslabičných krem toho i na prvú. Pri jednoslabičných slovách prízvuk sa mení. Kde jednoslabičné podstatné meno predložka predchodí, tam je prízvuk na predložke, ináč i na predložke i na mene, napr. *a slúžiu dó róka zá groš, kód' mi sožéneš päť' a dvácat' zajácov, o kocúrikóvi* (prízvuk je na sylabách čiarkou poznačených. D.)

[186] vbehol

[187] hovoril

[188] kapsu

[189] plánky sú neštepenó jablká a divo po horách i po poli rastú. D.

[190] vzal

[191] stôl

[192] kuľaša, fučka. To najchudobnejšie, z múky do vrelej vody zatrepanej pripravené jedlo. V Gemeri múčna kaša, v Liptove riedka múka. D.

[193] plné.

[194] chce.

[195] vzalo.

[196] Dedina Pogorela (Pohorelá) leží asi 1 1/2 hodiny nižšie Šumiaca, jej obyvatelia sú pôvodu poľského, náboženstvom r. katolíci. V tomto ich hovore hláska *e* nezmäkčuje všade pred sebou spoluhlásky *d, t, n, l*, a preto, kde mäkké majú byť, tam sme ich mäkkým *jer* poznačili. [Dobšinský ich poznačil mäčkčenom, tak ako v našom vydaní.] O prízvuku platí to, čo sme pri hovore šumiackom povedali. Samohlásku *e* na konci mien vyslovuj ako poľské *ę*, t. j. *en* nosom vyslovené. Takže *é* a *ó* vyslovuj na poľský spôsob ako *i, u*, napr. *nevsete, diévka, vóz* čítaj *nevseten, djivka, vuz*. D

[197] Christian.

[198] príd'

[199] hory

[200] kravy

Pavol Dobšinský: Prostonárodné slovenské povesti (Prvý zväzok)